

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО; ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

Криворучко Л.С.,

*доктор юридичних наук, старший дослідник,
професор кафедри публічного та приватного права
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*

УДК 342.9

DOI 10.32782/2663-5666.2024.3.6

**ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ, КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ, ПРЕЗИДЕНТ
УКРАЇНИ ТА МІНІСТЕРСТВО ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЯК СУБ'ЄКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ
У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ**

Вступ. Зміна навколишньої реальності завжди є наслідком активних дій когось або чогось. Цей момент виступає змістовним підґрунтям концепції про об'єкт та суб'єкт, що перебувають між собою у функціональній єдності. Так склалося, що суспільні відносини завжди передбачають вплив певних осіб на якісь окремі явища, предмети тощо. У своїй діяльності ці особи користуються наданими їм мораллю та законом можливостями для реалізації своєї соціально-політичної ролі та досягнення певних, заздалегідь визначених результатів. Якщо перейти від абстрактності до конкретики, то яскравим прикладом вказаного погляду є сфера запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини. Ця складна діяльність вимагає проведення великої кількості операцій, заходів та інших комплексних дій у зв'язку із чим має власне коло реалізаторів, або ж суб'єктів. Система останніх неоднорідна та включає в себе фізичних та юридичних осіб публічного та приватного сектору. Серед них особливе положення займають вищі інституції влади, такі як Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України та Міністерство закордонних справ України.

Стан дослідження. Необхідно наголосити, що різні проблемні питання, пов'язані із запровадженням міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини, у своїх наукових працях розглядали: Ю. П. Битяк, В. В. Бондарчук, О. В. Джафарова, Л. В. Кравченко, Я. В. Луценко, С. Г. Стеценко, В. М. Цимбалюк, С. О. Шатрава та багатьох інших. Втім, попри значний розвиток наукової думки за цим напрямом, серед вчених досі не склалось єдиного підходу щодо класифікацій суб'єктів за-

провадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини в цілому, а також ролі та місця серед них Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Президента України та Міністерства закордонних справ України.

Мета статті: проаналізувати встановити особливості правового статусу та загальну роль Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Президента України та Міністерства закордонних справ України, як суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини.

Виклад основного матеріалу. Ключову ланку серед суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини складають Президент України, Верховна Рада України та Міністерство закордонних справ України. У своєму тріумвіраті вони становлять дієвий механізм перейняття зарубіжного досвіду. Так, Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, а також гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. До ключових завдань Президента України належать забезпечення державної незалежності, національної безпеки і правонаступництва держави; підписання законів, ухвалених Верховною Радою України, укладання від імені України міжнародних договорів що стосуються прав, свобод та обов'язків людини і громадянина [1].

Верховна Рада України є єдиним органом законодавчої влади в Україні. До її повнова-

жень належать такі: ухвалення законів у різних сферах суспільного життя, у тому числі захисту прав і свобод людини; визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору; надання законом згоди на обов'язковість міжнародних договорів України, зокрема в галузі прав і свобод людини; здійснення парламентського контролю за станом дотримання прав і свобод людини, а також відповідних стандартів у цій сфері [1].

Міністерство закордонних справ України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. МЗС є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері зовнішніх зносин. Основними його завданнями є такі:

1) забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері зовнішніх відносин;

2) забезпечення захисту національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, дипломатичними засобами і методами захисту суверенітету, міжнародної безпеки, територіальної цілісності та непорушності кордонів України, її політичних, торговельно-економічних, культурних, гуманітарних та інших інтересів; розвитку зв'язків із закордонними українцями та їх громадськими об'єднаннями, координація заходів, що здійснюються органами виконавчої влади з метою розвитку таких зв'язків; державних органів інформацією, необхідною для здійснення ефективної зовнішньої та внутрішньої політики України;

3) реалізація зовнішньополітичного курсу України, спрямованого на розвиток політичних, економічних, культурних, гуманітарних, наукових та інших зв'язків з іноземними державами та міжнародними організаціями;

4) координація діяльності державних органів щодо забезпечення реалізації єдиного зовнішньополітичного курсу України;

5) захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном;

6) сприяння утвердженню міжнародного авторитету України, піднесенню у світі її іміджу як надійного і передбачуваного партнера;

7) вивчення та проведення аналізу політичної та економічної ситуації, що склалася у світі, зовнішньої та внутрішньої політики іноземних держав, діяльності міжнародних організацій;

8) участь у забезпеченні в межах повноважень, передбачених законом, реалізації державної зовнішньоекономічної політики, політики інтеграції національної економіки до світової економічної системи;

9) участь у формуванні та реалізації державної політики, спрямованої на інтеграцію України в європейський політичний, економічний, безпековий і правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору;

10) участь у забезпеченні розвитку міжнародного права [1].

Виходячи із завдань згаданих органів державної влади, усі вони тією чи іншою мірою забезпечують реалізацію міжнародних стандартів у сфері прав людини, адже відповідно до власної компетенції виступають своєрідним «мостом» між нашою державою та світовою спільнотою, надаючи цим сторонам можливість співпрацювати. Водночас особливість та значимість цих суб'єктів полягає також у тому, що вони входять у єдиний механізм ратифікації міжнародних документів. Так, ратифікація відповідно до національного законодавства – це форма надання згоди України на обов'язковість для неї міжнародного договору, зокрема договорів, що стосуються прав, свобод та обов'язків людини і громадянина [3].

Ратифікація відбувається після укладення відповідного міжнародного договору, що стосується прав і свобод людини та громадянина. Вона здійснюється шляхом ухвалення закону про ратифікацію, невід'ємною частиною якого є текст міжнародного договору. На підставі підписаного та офіційно оприлюдненого Президентом України закону Голова Верховної Ради України підписує ратифікаційну грамоту, яка засвідчується підписом Міністра закордонних справ України, якщо договором передбачено обмін такими грамотами. Пропозиції щодо ратифікації міжнародного договору України подаються Міністерством закордонних справ України протягом шести місяців з дня його підписання Президентом України. Пропозиції щодо ратифікації міжнародного договору України містять такі документи:

– подання відповідно Президентом України або Кабінету Міністрів України; проєкт подання Верховній Раді України, в якому визначається кандидатура доповідача законопроєкту на пленарному засіданні Верховної Ради України;

– проєкт закону про ратифікацію міжнародного договору України;

– текст міжнародного договору українською мовою;

– довідку про погодження проєкту закону зацікавленими міністерствами, й іншими центральними органами виконавчої влади та державними колегіальними органами;

– супровідну (пояснювальну) записку, в якій обґрунтовується доцільність укладення міжнародного договору України, визначаються його ймовірні політичні, правові, соціально-економічні, гуманітарні та інші наслідки, а також суб'єкти виконання міжнародного договору України;

– фінансово-економічне обґрунтування та, у разі подання пропозицій щодо ратифікації міжнародного договору України, реалізація якого потребує матеріальних чи інших витрат за рахунок Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим чи місцевих бюджетів, пропозиції щодо покриття витрат відповідних бюджетів;

– порівняльну таблицю в разі подання пропозицій щодо ратифікації міжнародного договору України, виконання якого потребує ухвалення нових або внесення змін до чинних законів України або яким вносяться зміни до іншого міжнародного договору України; електронні версії текстів документів [3].

Президент України розглядає пропозиції щодо ратифікації міжнародного договору України й ухвалює рішення про внесення на розгляд Верховної Ради України в порядку законодавчої ініціативи проєкту закону про ратифікацію міжнародного договору України. Якщо на ратифікацію подається міжнародний договір, виконання якого потребує ухвалення нових або внесення змін до чинних законів України, проєкти таких законів подаються на розгляд Верховної Ради України разом із проєктом закону про ратифікацію та ухвалюються одночасно [3].

Важливим суб'єктом є Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади. Він здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства й інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. Кабінет Міністрів України відповідає перед Президентом України і Верховною Радою України, є підконтрольним і підзвітним Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України,

а до його завдань, зокрема, належить вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості [4]. Так, Кабмін є центральним «вузлом» керування виконавчою гілкою держави. Інакше кажучи, саме йому є підконтрольною та сфера державного апарату, яка відповідає за процес забезпечення дотримання та реалізацію імплементованих у національну систему права міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини. Зокрема, Кабінет Міністрів України спрямовує діяльність Міністерства закордонних справ України [4].

Висновки. Як показало це дослідження, процес запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини об'єднує в собі групу різномірних суб'єктів, кожен з яких має власну роль у досліджуваній сфері суспільного життя. Саме окреслені у роботі суб'єкти є учасниками процесу ратифікації – погодження міжнародних договорів, які стосуються прав і свобод людини, та імплементації їх положень у національне законодавство, тобто саме вони фактично опікуються процесом розвитку сфери прав людини, створюючи юридичний базис її існування та захисту. Варто відмітити, що Кабінет Міністрів України не бере безпосередньої участі у процесі запровадження новітніх механізмів забезпечення людини, але на нього покладається обов'язок здійснення координаційної роботи, спрямованої на створення «адміністративного моноліту» всередині держави для розвитку досліджуваного питання, тобто цей суб'єкт фактично створює умови, за яких запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини стає можливим та має найбільший ступінь ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. № 72/1. ст. 2598
2. Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України: постанова, положення від 30.03.2016 № 281. Офіційний вісник України. 2016. № 30. ст. 1195
3. Про міжнародні договори України: закон від 29.06.2004 № 1906-IV. Офіційний вісник України. 2004. № 35. ст. 2317.
4. Про Кабінет Міністрів України: закон від 27.02.2014 № 794-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 20. ст. 619.

Криворучко Л.С. ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ, КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ, ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ТА МІНІСТЕРСТВО ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Актуальність статті полягає в тому, що зміна навколишньої реальності завжди є наслідком активних дій когось або чогось. Цей момент виступає змістовним підґрунтям концепції про об'єкт та суб'єкт, що перебувають між собою у функціональній єдності. Так склалося, що суспільні відносини завжди передбачають вплив певних осіб на якісь окремі явища, предмети тощо. У своїй діяльності ці особи користуються наданими їм морально та законом можливостями для реалізації своєї соціально-політичної ролі та досягнення певних, заздалегідь визначених результатів. Якщо перейти від абстрактності до конкретики, то яскравим прикладом вказаного погляду є сфера запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини. Ця складна діяльність вимагає проведення великої кількості операцій, заходів та інших комплексних дій у зв'язку із чим має власне коло реалізаторів, або ж суб'єктів. Система останніх неоднорідна та включає в себе фізичних та юридичних осіб публічного та приватного сектору. Серед них особливе положення займають вищі інституції влади, такі як Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України та Міністерство закордонних справ України. В статті, опираючись на наукових положеннях та законодавчих нормах, детально проаналізовано суб'єктний склад діяльності, спрямованої на запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини. Встановлено місце Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Президенту України та Міністерства закордонних справ України в системі даних суб'єктів, а також розкрито їх повноваження та компетенцію в рамках реалізації відповідної діяльності. Зроблено висновок, що процес запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини об'єднує в собі групу різномірних суб'єктів, кожен з яких має власну роль у досліджуваній сфері суспільного життя. Саме окреслені у роботі суб'єкти є учасниками процесу ратифікації – погодження міжнародних договорів, які стосуються прав і свобод людини, та імплементації їх положень у національне законодавство, тобто саме вони фактично опікуються процесом розвитку сфери прав людини, створюючи юридичний базис її існування та захисту. Варто відмітити, що Кабінет Міністрів України не бере безпосередньої участі у процесі запровадження новітніх механізмів забезпечення людини, але на нього покладається обов'язок здійснення координаційної роботи, спрямованої на створення «адміністративного моноліту» всередині держави для розвитку досліджуваного питання, тобто цей суб'єкт фактично створює умови, за яких запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини стає можливим та має найбільший ступінь ефективності.

Ключові слова: права людини, захист прав людини, забезпечення захисту, суб'єкти запровадження міжнародних стандартів, Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство закордонних справ.

Kryvoruchko L.S. THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE, THE CABINET OF MINISTERS OF UKRAINE, THE PRESIDENT OF UKRAINE AND THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF UKRAINE AS SUBJECTS OF IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS STANDARDS

The relevance of the article lies in the fact that a change in the surrounding reality is always a consequence of the active actions of someone or something. This point serves as a meaningful basis for the concept of an object and a subject that are functionally united. It so happened that social relations always involve the influence of certain persons on certain phenomena, objects, etc. In their activities, these individuals use the opportunities given to them by morality and law to realize their socio-political role and achieve certain predetermined results. If we move from the abstract to the concrete, then a vivid example of this point of view is the sphere of implementation of international standards in the field of ensuring the protection of human rights. This complex activity requires the implementation of a large number of operations, events and other complex actions in connection with which it has its own circle of implementers, or subjects. The system of the latter is heterogeneous and includes individuals and legal entities of the public and private sectors. Among them, the highest institutions of power, such as the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the President of Ukraine and the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, occupy a special position. The article, based on scientific provisions and legislative norms, analyzes in detail the subject composition of activities aimed at the introduction of international standards in the field of ensuring the protection of human rights. The place of the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the President of Ukraine and the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine in the system of these entities was established, and their powers and competences in the framework of the implementation of the relevant activities were also disclosed. It was concluded that the process of introducing international standards in the field of ensuring the protection of human rights unites a group of heterogeneous subjects, each of which has its own role in the studied sphere of public life. The subjects outlined in the work are participants in the process of ratification – agreement of international treaties that concern human rights and freedoms, and implementation of their provisions into national legislation, that is, they actually take care of the process of development of the sphere of human rights, creating the legal basis for its existence and protection. It is worth noting that the Cabinet of Ministers of Ukraine does not take a direct part in the process of introducing the latest human security mechanisms, but it is entrusted with the responsibility of carrying out coordination work aimed at creating an "administrative monolith" within the state for the development of the researched issue, that is, this subject is actually creates conditions under which the introduction of international standards in the field of ensuring the protection of human rights becomes possible and has the greatest degree of effectiveness.

Key words: human rights, human rights protection, ensuring protection, subjects of implementation of international standards, Verkhovna Rada of Ukraine, President of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Ministry of Foreign Affairs.